

ÚJSÁG SZÜLETETT

SZUBJEKTÍV JEGYZETEK NÉGY ÉVTIZED OBJEKTÍV TÉNYEIRŐL

VUKOVICS GÉZA

Szinbád, a legendák merész hajósa is óvatosan bocsátkozna a negyven esztendőn át duzzadt betűtengerre, hogy stílusosan papirusztutajon, s iránytű helyett csak a tünező emlékek tétova útmutatására támaszkodva behajózza az eliramlott események zátonyokkal, rejtett sziklával, viharfelhőkkel veszélyeztetett és a láthatáron a messziségbe vesző útját, annak reményében, hogy kiköthet az elillant múlt egy-egy szép szigetén, barátságos partrészén.

Legyen ez hát afféle szűkszavú és hiányos hajónapló, melyben a mindennapi részletes, szabatos adatokat többnyire a ténysűrités, alkalmi utalás helyettesíti. A kezdeti — indokolt — lassúbb indítást később a mérföldes léptű áttekintések követik.

1944. XII. 24. Háromnapi előkészület után négy újságíró közreműködésével elkészült a Vajdasági Egységes Népfelszabadító Front Szabad Vajdaság nevű magyar napilapjának első száma. Első oldalán Tito-idézet: „A békülés baráti jobbát nyújtjuk minden becsületes polgárnak, aki kész arra, hogy velünk együtt felépítse összerombolt hazánkat.” Oldalas cikk a népek testvériségéről, néhány frontjelentés a rádióhírek alapján, tudósítás a Petőfi brigád tagjainak eskütételéről.

Ilyen körülmények között — ágyúsó a távolban, az országban még heves harc dúl —, ilyen jelleggel — az összefogott nép harcos szócsöve — magyar nyelvű újság még nem született sem itt nálunk, sem bárhol másutt.

Az újságnak sok nehézséggel kell megküzdenie. Kevés a papír, a nyomda túlterhelt, a kézbesítés a vonathiány miatt nagyon nehézkes. „Kérjük tehát olvasóinkat, segítsenek bennünket abban a törekvésben, hogy lapunkat minél többen és minél hamarabb kézhez kapják.”

Az egymást követő számokban a tömény történelem az államalakítás hétköznapi dolgaival elegyül. A hadijelentések mellett közlemény arról, hogy megvonták a szavazati jogot a megszálló gazdasági és politikai

csatlósaitól. Tizennégyezer telepes érkezett Vajdaságba. Az itteni magyarság akciót indított a lerombolt szerémségi falvak újjáépítésére. Megnyílt az újvidéki munkásothon, a topolyai magyar nyelvű gimnázium. Fasiszták a bíróság előtt. Egy belgrádi papucsosmester végrendeletileg a Kommunista Pártra hagyományozta vagyonát. Szappant, sót, petróleumot kap a lakosság. Szabaddá tették a gyufaárúsítást. Megindult a magánposta-forgalom. Vöröshagyma kapható 40 fillérért. Gumicsizmák és hócipők javítását vállaljuk.

A mindennapi vezércikk és a többi jelentés, hír, az átvett cikkek kivételével, aláírás nélkül jelenik meg. Az újságírás névtelen katonái számára fontosabb maga az esemény, mint a krónikás kiléte. A felelős szerkesztőt is az ismeretlenség homálya fedi. Valóságos hőskorszak ez. A fő szempont a tömegek mozgósítása, a harcok kiállás. Ennek megfelelően a hétköznapi dolgokat is csillogóvá teszi a végtelen lelkesedés hímpora.

Újjáépítés, munkaverseny, földreform. Emellett sporthírek és mozi-műsor. Majd az első hozzászólás a vajdasági magyar irodalom ügyéhez. „Volt, amilyen volt a jugoszláviai magyar irodalom, a múltat nem siratjuk, nem sajnáljuk és legfőképpen: nem idézzük. A mába, az izmos jelenbe mélyesztjük gyökereinket és akarunk lombosodni a holnapba.”

1945. IX. 27. Vezércikkés bejelentés. „Lapunk mától kezdve nagyobb alakban, új technikai kivitelben és új címmel jelenik meg. Szabad Vajdaság helyett ezentúl Magyar Szót vesz naponta kezébe az olvasó. Nem tartalmi változást, hanem lapfejlődést jelent ez: lapunk új alakja és címe is azt igazolja, hogy a magyar sajtó, a magyar népjogok szabadon fejlődhetnek a demokratikus Jugoszláviában. A hivatalos megokolásban az áll, honnan a címváltozás: nehogy az újságot közlönynek, a fordított szövegek gyűjteményének tekintsék.

1946. Időközben gyakoribbak az iniciálék, fokozatosan, a teljes név is az írások alá kerül. Hadd tudja az olvasó, ki tájékoztatja. A magát felfedő újságíró is egyre egyénibben, személyesebben nyilatkozik meg. Ha történetesen költő is, verset ír a földosztásról, meg riportot a földkiszájtításról, a szabadkai magyar színház kapunyitásáról. Draža Mihailović háborús főbűnös belgrádi tárgyalásáról kétoldalas tudósítás számol be. Az országból a hírek bővebben és idejekorán áramlanak. Nem így külföldről. Példa rá Bartók Béla halálhíre. „Bartók Béla, a nagy magyar zeneszerző néhány héttel ezelőtt New York egyik kórházában súlyos szenvedés után meghalt.” Az átvett külföldi írások túlnyomórészt a Szovjetunióról és a népi demokrácia országairól szólnak. A tőkés államok az ellenszenv célpontjai.

Húsvéti számmal is kedveskedik a szerkesztőség olvasóinak. Majd közli az első folytatást is: Ilf-Petrov A szovjet milliomos című regényét. Zenerovat, színházi kritika, filmismertető gazdagítja a választékot. Szinte szabadkozó tudósítás számol be a sorsjáték főnyereményéről.

„Olyan sorsjáték ez, amelyet nem a nyereségvágy hajtott.” És egy meglepő hír arról, hogy az újvidéki villanytelep két dinárral leszállította az áram árát.

A kétéves Magyar Szó négy oldalt szentelt az irodalomnak. Biztató jele annak, hogy ébrednek, szabadabban jelentkeznek a tollforgatók.

1947. Eggyel több a kép, a karikatúra. Jellemzően az első oldalon kap helyet a Híd irodalmi pályázata. Ez is rendhagyó eseménynek számít. Az olvasók kívánságára megjelenik az első keresztretjtvény.

1948. III. 14. Az ezredik szám. A lap példányszáma majdnem kétszer nagyobb a megszállítás alatt megjelent három magyar nyelvű napilap példányszámánál. Vajdaság magyarságának számához viszonyítva minden száz lakosra tíz eladott példányszám jut. A Magyar Szó 57 százalékat falun, a többit pedig a városokban árusítják. A három év alatt 18 000 levél érkezett a szerkesztőségbe. Köztük egyre kevesebb a névtelen fenyegetőzés. A tudósítók száma meghaladja az ötszázat. Szerbia Népfrentjának Vajdasági Bizottsága is nyugtázza az eredményeket: „Még jelentősebb a Magyar Szó szerepe a jugoszláviai magyar dolgozók tömegeinek mozgósításában az Ötéves Terv megvalósítására, a testvériség—egység elmélyítésére és megszilárdítására, a sovinizmus minden fajtája elleni harca. Fontos szerepet játszott a Magyar Szó a háborús uszítók és maroknyi belföldi híveik elleni harcban.

1948. VII. 1. A Tájékoztató Iroda levele nyomán sorsdöntő korszak kezdődik az ország életében. Akadnak, akik meghátrálnak. Mindez kihat a szerkesztőségre is. Erőátcsoportosítás történik. Megkezdődik a legádázabb küzdelem a felszabadulást követően. Valóságos élethalálharc. Addig nem ismert bátor újságírás, szókimondás. Megsokasodnak a helyszíni tudósítások a rágalmak ellen tiltakozó népgyűlésekről. A vádak tettek cáfolják meg. Mindennap tudósítások jelennek meg a munkaversenyekről, a kölcsönjegyzésről, a szövetkezetek alapításáról.

1949. Az ötéves Magyar Szó keserű szájjal, de nyomatékkal tiltakozik: „Hazánk egén nem várt felhők tornyosultak. Onnan támadtak meg bennünket a történelemben példátlan módon és eszközökkel, ahonnan a legkevésbé vártuk.” Szenvedélyes hangú cikkek, a szavak szinte izzanak.

1950. Ez idő tájt a lap akarva is, akaratlanul is a jugoszláviai magyar szellemi élet góca lett. Megkezdődött sajátos hangvételének kialakítása és az ehhez szükséges újságírógárda kiképzése a viharos nemzetközi helyzet közepette. Nemcsak elméleti síkon, hanem a mindennapi gyakorlatban. Ekkor vált a Magyar Szó az újságírók iskolájává, a hazai magyar nyelvű publicisztika megteremtőjévé. A hétpróba és a szűkösség idején ahhoz is volt ereje és helye, hogy kövesse az 1950. évi áprilisi Híd számával kapcsolatos csatározást. A legválságosabb időszakban szavukat hallatták a fiatalok is.

1951. II. 17. Ettől a naptól kezdve március elejéig kétoldalas a Ma-

gyar Szó. A miniújságírás, szerencsére, rövid korszaka ez. Mindenről, de tömören — ez akkor a jelszó.

A lassan növekvő oldalszámokon ismét fellángol az irodalmi vita. „Elérkezett az az idő, amikor művészeti és irodalmi kérdésekben döntő szava elsősorban az alkotó művészeknek lehet.” Megjelenik az első tár-canovella-pályázat. Új támpontot kap a publicisztika.

1952. Megjelennek a húsz folytatást elérő cikksorozatok. Az újságíró kötelességének érzi, hogy mindent részletesen az érdekelt olvasó szájába rájon. Napsugár címmel gyermekmelléklet kerül a lapba. És az első sztríp is. Gyakoribbak a Tanjug munkatársainak külföldi levelei. Az ország és vele együtt a lap is keresi helyét a világban. Hangzatosabbak a címek is: Mire kell a bika? Turisták sötét utakon. Egy nem kívánatos kívánsághangverseny. Söprögetnek az adai plébánián.

Végre külföldre is meneszt újságírót a szerkesztőség. Az elsőt Helsinkibe, hogy az ottani olimpiáról tudósítson, sokszor lefoglalva az újság negyedrésztét.

Közvetlenebbé válik az írások hangneme. Egyféle párbeszéd alakul ki az olvasóval. Például a választások kapcsán: „Leszavaztál-e már — köszönt a vasárnap reggel, a zászló és virág, az első ismerős, az újság, amelyet kinyitsz és minden. És ha leszavaztál, hívd a többit is, hogy minél nagyobb és teljesebb legyen népünknek ez a minden valószínűség szerint újabb politikai győzelme!”

1953. A falu igényének megfelelően megjelenik a Föld Népe melléklet. Meg könyvbútorral kecsgetető nyereményszelvény, Tudja-e rovat, szabadkai oldal. Az olvasmányosság jegyében teret kap az érdekesség, a külföldi humor. Egyre tudatosabb a terjesztés, egyre keresettebb a lap.

1954. XII. 24. „Hatvanmillió Magyar Szó, egy évtized alatt három-ezer szám. Tízezerről indult, hamar túl volt a húszezren, később majdnem elérte az ötvenezret.” A jubiláló lapról az olvasók is véleményt mondanak. Főleg az útleírások, riportok, hírek, regények érdeklik őket. Esetenként neheztelnek is, mert a lap „egyes dolgokat késéssel hoz”.

Az évforduló jegyében 49 helységben élőújság, az újságíró és az olvasó közvetlen találkozása. Élmény és tapasztalat egyidejűleg.

1955. Megkezdődik a mellékletek térhódítása: Női terefere, Technika, Rádióműsor, Otthon, család, gyerek.

1956. Helyszíni telefonjelentések a varsói és magyarországi eseményekről. Hajnali kiadás a legfrissebb hírek tálalására.

1957. Hízásnak indul az újság. Vasárnap 24, sőt 32 oldalas. Huszonhárom különféle kiadása van. A nagyobb helységeknek fél vagy egy oldalt szentelt hetente. Akkortájt „a világ legnagyobb napilapja”. Színes, érdekes, újság. Utánzás vagy fordítás helyett eredeti publicisztikát ápol.

1958—1960. Állandósul a napi belső kommentár. Rövidülnek az írások, mind több az információ. Búvül a képanyag. Egyre gazdagodó kultúra, mind több művészet. Különösen az ünnepi számok egy kiteljesedő

újságírást prezentálnak. Megsokasodik a külső munkatársak, írók és más közreműködők száma. A tárca virágkora ez. Nagyszabású vita folyik az „érthetetlen irodalomról”. Élesek a hozzászólások. „Ne csak az írók ültessük a vádlottak padjára, hanem az olvasót is, az sem tett meg mindent a megértés érdekében.”

1961. XII. 3. Szokatlan módon vezércikk jelenti be, hogy ezentúl ötoldalas Kilátóban ad teret az irodalom, a művészetek kérdéskörének. „Az országban és világszerte folyó vitákból vett részletekkel kívánunk majd hatni íróinkra és esztétáinkra, hogy erőteljesebb, bátrabb, objektívebb, elvszerűbb és főleg gyakoribb hozzászólásukkal szorítsák rá az alkotót és a kiadót egyaránt a kritérium szigorítására.” Az új rovat idővel sok könyv bölcsőjévé válik, új neveket vet be a közvéleménybe.

1962—1963. Fokozódó ország- és világjárás. Az újságírók tapasztalata a gyakori kiutazásokkal egyre inkább gazdagodik. A színes műfajt mind többen ápolják.

1964. XII. 24. A fejlődés jele, hogy naponta egy 120 oldalas könyv anyagának megfelelő hírtömeget gyűjt össze, ír meg és dolgoz fel a szerkesztőség. S mindinkább kifejleszti az egész jugoszláviai sajtót jellemző gyakorlatot, azaz nemcsak a közvélemény formálója, hanem a közvélemény pozitív törekvéseinek kifejezője is.

1965—66. A kádervándorlás sajátos időszaka. Mind többen jönnek a Magyar Szóba és távoznak máshová. A vajdasági magyar nyelvű tájékoztatás előrelendülését jelzi az egészséges vérkeringés. Egész sor főszerkesztő kerül ki a lap berkeiből.

1967. XII. 24. A huszonöt éves munka áttekintésének jellemzői: az induláskor a napi téma az első szabad választás, az újjáépítés, a föld-reform, a gyárak és bankok államosítása, az ellátás a háborús bűnösök elítélése; 1948-ban a lap naponta vizsgálja politikai érettségből és szakmai tudásból, a maga módján erélyesen szembefordul a Jugoszlávia-ellenes támadással és szilárdítja Vajdaság nemzeteinek és nemzetiségeinek együvé tartozását, s bizonyos belső törések ellenére hű marad a szocialista sajtó alapelveihez, a titói eszmékhez; az előrehaladás további jelentős állomásait a kádernervelés, a szakmai érés jelenti.

1968—1971. A lap hétköznap 20, vasárnap 32 oldalon jelenik meg. Szinte mindennap tartalmaz valamilyen mellékletet, kiadványt. Keretében megszületnek a vidéki lapok: a Tiszavidék, a Topolya és Környéke, a Dunatáj, a Bánáti Híradó. Az újság igyekszik mind több véleményt és kommentárt közölni, rendszeresebben tájékoztatni az ország minden vidékéről. Elkerülhetetlenül beszüremlenek, lecsapódnak azok a mindenféle szellemi áramlatok is, amelyek erőszakosan teret szorítanak maguknak a közéletben és nyilván a tájékoztatási eszközökben is. Időnként helyet kap a túlhevített, a retorikus, rámenős publicisztika is.

1972—73. A nevezetes pártlevél nyomán újabb változások az országban, az újságban is. Seregnyi elhajlást, hibát kell gyökeresen helyrehozni.

Új hangvétel, hozzáállás alakul ki a sajtóban. A törekvés arra irányul, hogy a tájékoztatás egyre inkább szerves része legyen az öngazgatási gyakorlatnak, a politikai rendszernek. Komoly erőfeszítés történik a Magyar Szóban is, hogy mindinkább bíráló szellemű, elkötelezett és küzdőképes legyen.

1974. A harmincéves újságot Tito levele köszönti: „Az elmúlt időszakban a Magyar Szó tevékenysége tükrözte Jugoszlávia összes nemzetének és nemzetiségének testvériségét—egységét és egyenjogúsága politikáját, s ennek érvényesítéséhez nagymértékben hozzájárult.

1975—79. A felgyorsuló időben további kibontakozás; az oldalak átcsoportosítása, elmélyültebb cikkezés, káderfelfrissítés. Új mellékletek, köztük a Szivárvány, amelyet „az olvasó kívánsága hozott létre”.

1980. V. 5. Rendkívüli kiadás, meghalt Tito elvtárs. Sorsdöntő állomás. Elengedhetetlen követelmény a szorosabb felzárkózás, még felelősségteljesebb újságírás, a problémákhoz való építő szándékú hozzáállás, az idegen szellemi áramlatok felfedése és leküzdése.

1981—1984. A szerkesztéspolitika fokozott társadalmosítása, a tervszerű munka meghonosítása napi, havi félévi rovattervek alapján. A fő szempont a képzettségét állandóan gazdagító újságíró maximális aktivitálása a közérdekű gondok célszerű megoldására.

A mottó az, amit még Tito elnök mondott, amikor 1971-ben fogadta a Magyar Szó küldöttségét:

„Sok dolog vár tehát rendezésre. Segítsetek bennünket tehát ti is, újságírók.”